

УДК 75.1/98

ЭР ЖИГИТТИ ЭКИ НЕРСЕ БАГЫТТАЙТ – АДАЛ СӨЗҮ, АК ЭМГЕГИ УНУТУЛБАЙТ
(Эгемназар Кудайбердиевдин өмүр чыйыры)
ДУХ МОЛОДЦА НАПРАВЛЕНА В ДВУХ НАПРАВЛЕНИЯХ – В ПРАВДИВОМ СЛОВЕ
И В ЕГО ТРУДЕ (Эгемназар Кудайбердиев)
SPIRIT OF FINE FELLOW DIRECTED IN TWO DYRECT – IN WORD AND IN HIS
LABOUR (Egemnazar Kudayberdiev)

Мырзабаева Н.С. – тарых.и.к., окутуучу ЖАМУ
Анарбекова В.Э. – тарых.и.к., окутуучу ЖАМУ
artur-argen@mail.ru

Аннотация: Бул макалада кесиптешибиз Денетарбия жана спорт кафедрасынын ага окутуучусу, доценттин милдетин аткаруучу Кудайбердиев Эгемназар агайдын өмүр чыйыры тууралуу эскерүүнү тууру көрдүк. Анкени, адамдык сапаты жогору, үлгүлүү педагог А.С.Пушкин атындагы педагогикалык училище мезгилинен өмүрүнүн акырына чейин Жалал-Абад мамлекеттик университетинде көп жыл эмгектенген.

Аннотация: В этой статье мы подсчитали правильным написать о биографии, жизнедеятельности преподавателя, доцента кафедры Физической культуры и спорта Кудайбердиев Эгемназара. Потому что, он имеет высокие человеческие качества, лучший педагог, много лет проработал в педагогическом училище имени А.С.Пушкина, а так же до последних лет своей жизни работал в Жалал-Абадском Государственном Университете.

Annotation: In this article we counted up correct to write about biography of vital functions teacher, professor of department of the Physical culture and sport Kudaiberdiev Egemnazar. Because he has high human qualities, the best many years worked out Pushkin in pedagogical school of the name A.S.Pushkin, and also the last years of the life worked in Jalal-Abad State University.

Ачык сөздөр: Эгемназар Кудайбердиев, А.С.Пушкин атындагы педагогикалык училище, Жалал-Абад мамлекеттик университети, усул, мыкты педагог, мыкты аткаруучу, үлгүлүү спортсмен.

Ключевые слова: Эгемназар Кудайбердиев, Педагогическое училище имени А.С.Пушкин, Жалал-Абадский Государственный Университет, метод, лучший педагог, сильный исполнитель, образцовый спортсмен.

Key words: Kudaiberdiev Egemnazar, pedagogical school of the name A.S.Pushkin, Jalal-Abad State University, high human qualities, best many.

Албетте, бул жалганда ар бир пенденин өмүрүнөн өткөн кымбат нерсе жок. Ошондой болсо да, инсандын өмүр таразасы өзүнчө өлчөнүп, бааланат. Кыргыздар бүт өмүрүн калктын камына арнап, “журттун калкасы”, “элдин туткасы” катары жашоо кечирген адамдарды абалтан эле “чыныгы адам”, “адамдын асылы”, “адамдын адамы”, “кайран жан, адамдын адамы эле” деп ардак менен эскеришкен. Адатта, дүйнөдөн көзү өткөн, журт сүймөнчүлүгүнө татыктуу инсанды “андай адам кайра жаралбас”- деп, анын өрнөктүү жорук - жосундарын тирүүлөр үчүн үлгү тутушкан. Чынында, Эгемназар Кудайбердиев да дал ошондой залкар инсандардын катарында эле. Агай бизге достуктун, жолдоштуктун, агалыктын, даанышмандыктын, камкор инилик кесиптештиктин, эл уулу болуунун өрнөк үлгүлөрүн үйрөттү менен элесибизде калды.

Күжүрмөн педагог катары ишмердүүлүгүнүн ченем - чеги жок эле. Турмушта даанышман адам катары жаштарды туура жолго тарбиялоодо “руханий ата” болду. Анын иш бөлмөсүнө акыл, кеңеш сурап келген студенттери көп болгон. “Билим байлыктан жогору турат. Себеби, байлыкты сен коруйсуң, билим болсо сени коруйт”- демекчи эки дипломдун ээси болгон.

Агайдын өмүр чыйырына кайрылсак, Баткен областынын Сүлүктү шаарына караштуу “Кольцо” станциясында 1937-жылы 26-январда жумушчу темир жолчунун үй бүлөсүндө туулган. 1957-59-жж. Сүлүктү шаардык көмүр кен башкармасынын №4 шахтасында “Өткөөлчүлүк” кесиби менен жумушчу болуп иштеген. 1958-62-жж. Кыргыз мамлекеттик дене тарбия институтун аяктаган. 1969-жылы Ош Педагогикалык институтунун биология адистигин сырттан окуган.

1962-жылдын 16-августунан тартып Жалал-Абад педагогикалык окуу жайына жумушка кирип, 1993-жылдан Жалал-Абад мамлекеттик университетинде дене тарбия адистиги боюнча окутуучу, доценттин милдетин аткаруучу кызматтарында эмгектенген. Ал эми 2014-жылдын 3-сентябрында дүйнө салган. 1968-жылы СССР ДОСААФынын Борбордук комитетинин, СССР Борбордук ДСО “Спартак” советинин, 1974-жылы Кыргыз Республикалык ДСО “Спартак” советинин, 1975-83-жж. Жалал-Абад шаардык партиялык комитетинин Ардак Грамоталарын алган. 1973-76-жж. областтык, республикалык газеталарга дене тарбия жана спорт темасында көлөмдүү макалаларды жарыялап, “Кыймылдуу оюн сабагын метепте, орто жана жогорку окуу жайларында окутуунун методикасы” – деген методикалык көрсөтмөсү жарык көргөн.

1986-жылы Кыргыз Республикасынын “Эл Агартуунун Мыктысы”, 1987-жылы “Дене тарбия жана спорттун мыктысы” төш белгилери жана “Ардактуу эмгек ардагери” медалы менен сыйланган. Ошондой эле Жалал-Абад Мамлекеттик университетинин Жарчысына илимий макалалары жарык көргөн.

Автордун көп жылдык иш тажрыйбасынын негизинде “Спорттун түрлөрү боюнча

план конспектилер жана денени ар тараптуу өстүрүүчү көнүгүүлөрдүн үлгүлүү топтомосу” ЖОЖдун окутуучулары, студенттери үчүн методикалык китеби 2005-жылы (65 бет) 100 нуска менен чыгарылган.

Анда, жаш муундарга терең билим, тарбия берүү, сергек турмушта ден соолукта болуусуна өбөлгө түзүүнү талап койгон. Сапаттуу билим, тарбия берүүгө өтүүнүн жаңыча формаларын изденүүнүн жолдорун сунуштаган. 1957-60-жж. чейин Кыргыз мамлекеттик

денетарбия институтунда физкультура жана спорт адистиги боюнча кыргыз улутундагы педагог болгон эмес. Илимий окуу адабияттары кыргыз тилинде болбогондуктан жалпы окуу-тарбия иштери орус тилинде жүргүзүлгөн.

Бүгүнкү күндө кыргыз улутундагы кесиптин ээлери 60-70 пайызга өстү. Денетарбия жана спорт адистиги боюнча кесиптин ээлери педагогика илимдеринин доктору А.Мамытов, Х.Анаркулов, М.К.Саралаев ж.б. ондогон жаш илимдин канидаттары болочок жана жаш адистер үчүн кыргыз тилинде окуу адабияттарды, методикалык колдонмолорду, окуу программаларын, окуу өлчөмдөрүн жазып чыгарышты. Ал эми Эгемназар агай Жалал-Адаб мамлекеттик университетинде эмгектенген денетарбиячы окутуучуларынын арасында кыргыз тилинде чыгарганга жетишкен. ЖАМУнун педагогикалык факультетиндеги денетарбия жана спорт кафедрасынын жамааты жогорку квалификациядагы адистик даярдыкка ээ болгон денсоолукту ар тараптан такшалып, чыңалган, күчтүү, чыгармачыл, эмгекке жөндөмдүү, терең аң-сезимдүү билимге ээ болгон, маданияттуу, практикалык, методикалык маселелерди чече билген педагогикалык кадрларды даярдоо үчүн көп багыттуу иш-чараларды аткарууга салым кошкон.

Агай өз усулдук колдонмосунда: “проблеманы уюштуруунун жана чечүүнүн негизги формасы бул - сабак болуп эсептелет. Сабактын эффективдүүлүгүн жогорулатуу менен гана жогорудагы макаساتтарга жетишүүгө боло тургандыгын” көрсөткөн.

Окуу методикалык колдонмонун негизги максаты:

1. Сабактын натыйжалуулугун тиешелүү жогорку деңгээлге көтөрүү үчүн, окутуунун сапатын жакшыртып терең кесиптик билим берүү;
2. Сабакка бөлүнүп берилген убакытты структуралык стандарттык эреженин негизинде так сактоо менен өткөрүү;
3. Сабактын башталышынан аякталышына чейин педагогикалык чеберчилик менен улуттук тилде жеткиликтүү кылып үйрөтүп өткөрүү;
4. Иш програмадагы материалдарды спорттун түрлөрү боюнча өзгөчөлүктөрүнө ылайык керектүү спорттук окуу шаймандары менен ар дайым сабакта камсыз кылып өткөрүү;
5. Спорттук терминдер, командаларды студенттер эне тилинде кабыл алса, ал жагымдуу, денеге сиңимдүү болуп, терең билим алууларына шарт түзөт;

Методикалык колдонмо мамлекеттик стандарттын талаптарына ылайык тиешелүү жумушчу программанын негизинде түзүлгөн. Бул методикалык колдонмо педагогикалык факультеттин денетарбия жана спорт кесибин алуу багытында окуп жаткан студенттерине, практиканттарына, жаш мугалимдерге педагогикалык иш чеберчиликтерин өркүндөтүү үчүн сунуш кылынган.

Жогорудагы эмгектери бааланып, 2005-жылы апрель айында Жалал-Абад мамлекеттик университетинде “доценттин милдетин аткаруучу мугалим” деген наам берилген. 2007-жылы БатМУнун Сүлүктү шаарындагы 10 жылдык юбилейине карата “Ардактуу профессор” наамы ыйгарылган.

Эгемназар Кудайбердиевди Педагогикалык окуу жайынын дене тарбия бөлүмүнүн башчысы Осмон Исмановдун эскерүүсүндө: “Э.Кудайбердиев абдан адамгерчиликтүү, ар дайым өзүнүн педагогикалык ыкмасын жаш мугалимдерге үйрөтүп, активдүү коомдук ишмер, “методист мугалим” – деген наамга татыган” - деп айтылат.

1963-жылы Эгем агай өмүр жолунун улуу көчүн Пашайым эне менен уланткан. Жалал-Абад шаардык А.С.Пушкин атындагы Педагогикалык окуу жайынын педагогикалык эмгек жамаатында кубанып – сыймыктана турган, күтүлбөгөн жаңылык болгон. Мезгилдин талабына шайкеш келген, окуу жайында биринчи жолу Комсомолдук той өткөрүшкөн. Үч кыз, бир уулдун атасы жана неберелердин чоң атасы. Өмүрлүк жубайы Пашайым Борбугулова эженин эскерүүсү: “Төрт бала тарбияладык. Эгемдин

адамгерчилиги сен – аял, мен – эрекекмин дебестен, үй кызматында да балдарды багып, тескеп тарбиялоодо бири - бирибизге көмөк көрсөтчүбүз. Ошентип кыйынчылыктарды бирге жеңип келдик” – дейт.

Жубайы Пашайым эне Эгем агай тууралуу сөз баштап, өзүнүн да эмгек жолу жөнүндө айтып берип жатып, өз сөзүндө ЖАМУнун башаты болгон Жалал-Абад педагогикалык окуу жайын бүтүп, элге сиңирген чоң эмгектерин эске алуу менен, убагында Жалал-Абад мамлекеттик университетине филология илимдеринин доктору., профессор Мухтар Борбугуловдун наамын ыйгаруу тууралуу токтом чыгарылгандыгы (Жалал-Абад мамлекеттик университетинин Окумуштуулар кеңешинин жыйынынын №1 протоколу, 21-сентябрь 2005-ж.) жөнүндө да айтып өттү. Анкени, жазуучу, драматург, акын жана окумуштуу – адабиятчы М.Борбугулов бир тууган агасы экендигин көзүнө жаш алуу менен эскерди.

Педагогика илимдеринин кандидаты., доцент Т.М.Мойдунов буларды эскерди: “Ыраматылык кесиптешим Эгемназар агай, өз кесибин сүйгөн. Эч качан сабагын үзгүлтүккө учуратпаган, студенттер жана кесиптештери менен ар дайым жакшы мамиледе болгон, чынчыл, таланттуу инсан эле”.

Эгемназар Кудайбердиев бардык тепкичтерди басып өтүп, такшалып, тажрыйба топтоп, өз кесибин өтөлгөлүү аркалап, окуу жайыбызга ак кызмат кылган кесипкөй ардайым сыймыктуу жолдо өз милдеттерин уяттуулук менен так аткарган. Агай, жеке өз атын чыгарууга аракет да жасабаган инсан болгон, татыктуу кадрлардын бири. Ушул сапаттары менен башкаларга үлгү, өрнөк боло алат.

2007-жылы Баткен малекеттик университетине караштуу Сүлүктү шаарындагы Сүлүктү институтунун 10 жылдык юбилейине ЖАМУдан 4 окутуучу (И.Абдувалиев, Э.Кудайбердиев, З.Ажыбаева, Н.Мырзабаева, В.Анарбекова) аттандык. Узун жолдо бара жатып агайларыбыз туулган жерин сагынуу, үзүрлүү эмгек жолдорунан кеп козгоп калышты.

Баткенди сагындым киндик каным тамган Сүлүктүгө барып келүү мен үчүн ыйык милдет. Атаганат, өмүрдү баалай билген кишиге деп айланага көз чаптырып, зуулдап жүрүп бара жаткан машинада оор үшкүрүнүп алды

Биз, агай сизди биз эскеребиз жол учугунда кеп улай бериңиз деп койдук эле. Ушундан улам университетибиздин 25 жылдык мааракесине карата Эгем агай жөнүндө эсерүү жазып кетүүнү туура көрдүк.

Улуулардан улуу кеп демекчи агайдын ой толгоосунда көптөн берки көкүрөктө кастарлап келген сырларын айтып калды. Өмүрүнүн акыркы күндөрү “Таптаса күлүк чыгабы, же таштак жерге чаптырып, тарпын чыгарса күлүк чыгабы?!” - деп коёр эле. Жашыбы, карыбы аны кадырлоо керек. Ал күчүнүн баарында “айдайым”, “алгырым” деп, карыганда четке кагып, унутта калтырганыбыз кудайга жакпаган иш эмеспи ээ кокуй ...деп бир аазга демип калды агай.

Сапар жолунда баратып, сөз учугун Абдувалиев Ибрагим агай мындай деп баштады “өмүр бир жылт, кайра жалп эте өччү көрүнүш экенине ынанып турсаң да, табигат тартуулаган өнөрлөргө тамшана там бересиң. Сизде жан дүйнөнү толготкон обон коштоп ырдоо да бар эмеспи, бир созолонтуп жибербейсизби?” - деп калды. Ошондо Эгем

агайдын залкар ырчы композиторлордун Рыспай Абдыкадыров, Асанкалый Керимбаев, Мукан Рыскулбековдун ырларын өзгөчө сүйүп, ырдаганын билгенбиз. Чындыгында Эгем агай өзү сүйүп аткарган ырларын атайын дискке жаздыртып коюптур, баарлашуу учурунда Пашайым эне бизге көрсөтүп, каааласанар үйүңөргө алып барып угуп келсеңер да болот деп колубузга берди.

Суворов айткандай: “Эч убакта, эч кимге өз абийириңди сатпай иштеп, өмүрүңдү Мекениң үчүн кыйсаң болот” - демекчи, ар тараптан таланттуу, иш десе ичкен ашын жерге койгон өтө мээнеткеч адамды жоготуу анын жакындарына гана эмес, кесиптештери үчүн да оор жоготуу болду.

Кыргыз эли өрнөктүү өмүр сүрүп өткөн маркумдарын ардактап сыйлай билген калыс жана жоомарт элбиз. Маркум кесиптешибиз Эгемназар Кудайбердиевге карата жалпы коллективдин эскерүү мамилесинен улам дагы терең ынандык. Ырасында эле, Эгем агай тек гана билим берүүдөгү көйгөйлөрдүн жообун таап, баш оту менен киришип кетчү. Учкай кеп улап жатып, Фарс жана адабият классигинин Абулкасым Фирдоусинин “Шахнааме” чыгармасынан үзүндү келтире кетсек :

Татыктуу, унутулгус ишти жарат,

Хан болгун, мейли кул бол, - атың калат.

Өмүр сүр ушул сөзгө маани берип,

Чоң сыймык жашаганың адам делип

- дегендей пенде өмүрү ай айланып жыл өтүп улам кийинкилерге жомок болуп кала берет экен.

Агай кутуңуз түшкөн өрүк гүлүндөй ар жазда бажырайып, асыл турпатыңыз ырамаатылык деп айтыла берсин! Жараткан оо дүйнөдө да жакшылыган ыроолосун.